
Professori Kaarlo Kairan lausunto 30.08.1945

1945 Vp. - V.M. - Esitys N:o 54.

Perustuslakivaliokunnalle

Valiokunnan puolesta on allekirjoittaneelta pyydetty lausuntoa siitä, velvoittaako Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhtyneen Kuningaskunnan kanssa Moskovassa 19 päivänä syyskuuta 1944 allekirjoitetun välirauhansopimuksen 13 artikla Suomea ryhtymään syyte- ja rankaisutoimenpiteisiin niiden henkilöiden kohdalta, joiden syyksi ei voida lukea mitään kansainvälisesti hyväksytyjä sodan lakeja ja tapoja vastaan tehtyä rikosta, mutta joiden toimista sodan alkaminen ja jatkuminen on ratkaisevalla tavalla riippunut. Lausuntonani kunnioittaen esitän seuraavaa:

Lähden siitä, että välirauhansopimus sitoo Suomea; siitähän mieltäni ei ole kysyttykään. Lähden myös siitä, että 12 art:n teksti on sisällykseltään selvä ja riidaton, vaikka englantilainen teksti käyttääkin hieman venäjän- ja suomenkielisestä tekstistä poikkeavaa sanontaa, jälkimmäisissä kun puhutaan futuurimuodossa syytettävien henkilöiden pidättämisestä ja tuomitsemisesta, jota vastoin englantilaisessa tekstissä käytetään sanontaa "accused" (siis mennyt aika). Sanonnan erolla tuskin on sisällyksellistä merkitystä.

Tulen sitten minulle esitettyyn kysymykseen, ketä on välirauhansopimuksen katsottava tarkoittavan puhuessaan sotarikoksista syytettävistä henkilöistä, mitkä ovat ne teot, joista heidät on pidätettävä ja tuomittava? Jo kysymyksen asettelusta selviää se, että tällaisina tekoina on pidettävä sitä jotenkin täsmällisesti määrättyä rikosten ryhmää, jota englantilaiset vakiintuneen sanonnan mukaan nimittävät "war crimes" ja jotka ovat rangaistavia Englannin lain mukaan. Tällaisia ovat ensiksikin sotavoimiin kuuluvien henkilöiden suorittamat sodankäynnin suhteen yleisesti hyväksytyjen sääntöjen loukkaamiset ja sotavoimiin kuulumattomien henkilöiden vihollisteot yleensä sekä kaikenlainen rosvoaminen. Eräät näitä rikoksia koskeva säännöt sisältyvät 4:nteen Haagin yleissopimuksen v:lta 1907, joka koskee maasodan lakeja ja tapoja. Näistä mainittakoon sotavankien kohtelua sekä sotakäyvän armeijan käyttäytymistä vallatussa maassa koskeva määräykset. Vielä kuuluu tähän käsitteeseen vakoilu ja sotapetos.

Tähän asti asia on selvä ja riidaton. Kysymyksemme kos-

keekin sitä, käsittääkö sotarikolliskäsité lisäksi vielä n.s. sotasyylliset, henkilöt, jotka ovat syyllistyneet sotaan panemalla sen alkuun ja mahdollisesti lisäksi ne, jotka ovat estäneet rauhanteon.

Kansainvälisen oikeustieteen teleologiset perustajat (näin *Victoria* ja *Suarez*) myönsivät periaatteellisesti voittajalle, joka oli käynyt oikeudenmukaista sotaa, oikeuden rangaista niitä vastustajan henkilöitä, jotka olivat syyvät sotaan alkamalla oikeudenvastaisesti sodan tai suorittamalla oikeudenvastaisia tekoja, joista sota aiheutti. Vieläpä hallitsijakin voitiin heidän käsityksensä mukaan saattaa rangaistukseen. Myöskin kansainvälisen oikeuden varsinainen luoja *Grotius* opetti, että epäoikeutetun sodan alkamiseen syyvät henkilöt olivat siitä vastuussa. Sota on tällöin itse rikos, sen alkuunpanijat sotarikollisia.

Tämä käsitys on sitten tyystin hävinnyt kansainvälisestä oikeustieteestä, kunnes se on saanut jalansijaa vasta viime aikoina, ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Sota on käsitetty välttämättömäksi pahaksi, joka kansojen välisissä suhteissa ei ole vältettävissä, jota voidaan säännöstellä mutta ei estää. Mutta vähitellen syntyi käsitys siitä, että kaikki sota ei ole samanlaista, että on toisaalta oikeutettua sotaa, esim. puolustussotaa epäoikeutettua hyökkäystä vastaan, toisaalta epäoikeutettua sotaa, hyökkäyssotaa, sotaa keinona kansallisen valtapolitiikan ajamiseksi ja että näihin molempiin on suhtauduttava eri tavalla. Tämä käsitys on ilmennyt m.m. Briard Kellogin sopimuksessa vuodelta 1928, jolla käytännöllisesti katsoen kaikki maailman sivistyskansat tuomitsivat sodan kansallisen politiikan välikappaleena. Siitä ei kuitenkaan yleisesti ole tehty johtopäätöstä, että henkilöt, jotka ovat aiheuttaneet sodan, olisivat siitä myös henkilökohtaisesti vastuussa. Sen käsityksen mukaisesti, että kansainvälinen oikeus on valtioiden välistä oikeutta, joka ei välittömästi kohdistu yksityisiin henkilöihin, sotaa on pidetty valtioiden välisenä asiana, josta ainoastaan valtiot ovat vastuussa eivätkä yksityiset. Niinpä esim. ensimmäisen maailmansodan jälkeisissä rauhansopimuksissa vaadittiin rikollisina tuomittaviksi vain henkilöt, jotka olivat tehneet itsensä syyväiksi rikoksiin sodan lakeja ja tapoja vastaan, ei sen sijaan sotaan syyllisiä muita kuin keisari Wilhelm.

Henkilökohtainen vastuu sodasta onkin täydellä voimalla tullut esille vasta nykyisen sodan jälkiselvittelyjä suunniteltaessa. Erinomaisen voimakkaana se esiintyy Amerikan Yhdysvalloissa akselin sotasyyllisten tuomitsemista varten toimivan neuvoston päällikön Robert H. Jacksonin keskikesällä presidentti Trumanille jättämässä raportissa

sekä Englannin, Amerikan Yhdysvaltojen, Neuvostoliiton ja Ranskan välillä kansainvälisen sotilastuomioistuimen perustamisesta akselivaltojen suurimpien sotarikollisten syytteeseen panemista ja tuomitsemista varten kulun elokuun 8 päivänä tehdyssä sopimuksessa. Viimeksi mainitussa sopimuksessa määrätään suurimmiksi sotarikollisiksi, "major war criminals", jotka on tuomittava mainittujen valtojen asettamassa kansainvälisessä sotilastuomioistuimessa, henkilöt, jotka, toimien akselivaltojen intressissä, ovat tehneet m.m. seuraavat rikokset:

(6.a. kohta) Rikokset rauhaa vastaan ("Crimes Against Peace"), nim. Hyökkäyssodan tai kansainvälisten sopimusten, välipuheiden tai vakuutusten vastaisen sodan suunnitteleminen, valmisteleminen, alkaminen tai käyminen, taikka myös osallistuminen yhteiseen suunnitelmaan tai salaliittoon minkä hyvänsä edellä mainitun teon toteuttamiseksi.

Tässä on siis selvästi säädetty henkilökohtainen vastuu niille henkilöille, jotka ovat syyllistyneet hyökkäyssodan tai kansainvälisen velvoituksen vastaisen sodan alkamiseen tai käymiseen. Todettakoon vielä, että perustetun sotilastuomioistuimen on näiden rikosten lisäksi tuomittava sotarikokset ("War Crimes") (6.b. kohta) ja rikokset inhimillisyyttä vastaan ("Crimes Against Humanity") (6.c. kohta). Huomio kiintyy siihen, että sopimuksessa käsitettä sotarikos ja sotarikollinen on käytetty sekä suppeassa (6.b. kohta) että laajassa merkityksessä (kaikki 6. Kohdassa mainitut rikokset). Sopimuksessa käytetyllä sanonnalla sotarikos "war crime" ei siis aina tarkoiteta sotarikosta rikokseen rauhaa vastaan ("crimes against peace") vastakohtana, vaan on se sitä käytettäessä laajassa merkityksessä yläkäsite, johon sisältyy viimeksi mainittu rikoslajikin.

Palaan nyt välirauhansopimukseen tarkastaakseni, mitä johtopäätöksiä edellä olevasta selvittelystä on tehtävä sen 13 artiklan tulkintaan nähden.

Totean aluksi, että välirauhan sopimuksessa käytetyn sanonnan "war crimes" ei välttämättömästi tarvitse tarkoittaa edellä mainitussa 8.8.1945 tehdyssä sotatuomioistuin-sopimuksessa käytettyä "war crimes" käsitettä suppeassa merkityksessä (6.b. kohta), vaan voi se vastata tuota käsitettä laajassa merkityksessä (6. Kohta kokonaisuudessaan. Ei siis loogillisella välttämättömyydellä voi väittää kyseellisen sanonnan välirauhansopimuksen 13 artiklassa sulkevan artiklan piiristä pois rikosta rauhaa vastaan.

Sen sijaan tulen toisilla perusteilla siihen tulokseen,

että k.o. 13 artikla ei koske n.s. sotasyyllisiä. On näet otettava huomioon, että liittoutuneiden valtojen 8.8.1945 tehtyyn sotatuomioistuinsopimukseen otettu määräys, jonka mukaan n.s. sotasyyllisetkin ovat henkilökohtaisesti vastuussa ja rangaistaan, on, niin kuin aikaisemmasta esityksestä ilmenee, täysi uutuus kansainvälisessä oikeuskäytännössä, tähän asti tuntematon nykyaikaisessa kansainvälisessä kanssakäymisessä, jossa ainoastaan Versailles'in sopimuksen yksinomaan keisari Wilhelmin tuomitsemista koskeva määräys on pienenä ituna tälle uutuudelle. Sitä täytyy näin ollen tavallisten tulkintasääntöjen mukaan tulkita rajoittavasti. Ei voida myöskään edellyttää, että tehtäessä meidän välirauhansopimuksemme olisi otettu huomion laajennettu sotarikolliskäsite, josta vasta lähes vuosi sen jälkeen sovittiin voittajavaltojen kesken. (Välirauha tehtiin 19/9 1944 ja voittajavaltojen sotatuomioistuinsopimus 8/8 1945; Jacksonin raporttia annettiin keskikesällä 1945).

Käsitystä, ettei viimeksi mainittua laajempaa sotarikolliskäsitettä voida soveltaa meidän välirauhansopimuksemme, tukee voimakkaasti myös se, että edellä mainitussa Jacksonin raportissa, jolle voittajavaltojen sotilastuomioistuinsopimus olennaisesti perustuu, nuo rikolliset rauhaa vastaan kuvataan voimakkain väreillä, jotka sattuvasti soveltuvat Saksan natsipuolueen johdon ja Saksan hallituksen toimintaan, mutta ei ensinkään meikäläisiin oloihin ja tapahtumiin. Voidaan vielä lisätä, että liittoutuneet vallat ovat alusta alkaen ja koko ajan pitäneet kansainvälisessä tuomioistuimessa tuomittavat pääsyylliset erillään muista sotarikollisista ja soveltaneet heihin kokonaan toisenlaista menettelytapaa ja toisia periaatteita. Olisi vastoin oikeudellisia tulkintasääntöjä soveltaa laajennettua sotarikolliskäsitettä, joka on määrätty aivan toisia tapauksissa silmällä pitäen, toisenlaisiin tapahtumiin kuin mihin nähden se on luotu. Oikea tulkinta vie siihen, että sotarikolliskäsitettä on meidän välirauhansopimuksessamme käytetty siihen asti yksinomaan käytetyssä merkityksessä.

Tämä tulos nojautuu myös niihin sääntöihin, joita kansainvälisiä sopimuksia tulkittaessa on noudatettava ja jotka ehkä monipuolisimmin on esittänyt englantilainen Oppenheim kansainvälistä oikeutta koskevassa teoksessaan (International Law I (3 painos) s. 700-704. Näistä mainittakoon: Sopimuksen on tulkittava järkevässä mielessä ottaen huomioon sen tarkoitus vastakohtana sanalliselle tulkinnalle. Tulkittaessa sopimuksen kohtia on sopimus huomioita kokonaisuudessaan eikä ainoastaan sopimuksen irrallinen kohta. Sopimuksia on tulkittava niin, ettei jää sijaa harhauttamiselle, ja hyvää uskoa noudattaen. Epävarmoissa tapauksissa on sopimusta tulkittava niin,

että siitä aiheutuu vähemmän rasitusta velvoitetulle puolelle: in dubio mitius. Jos sopimusmääräyksellä voi olla kaksi mahdollista merkitystä, on se merkitys vallitseva, jonka määräystä ehdottava sopimuspuoli tietää toisen sopimuspuolen pitävän parempana.

On ilmeistä, että kaikki nämä tulkintasäännöt vievät samaan tulokseen, nim. että sotarikolliskäsittettä on väli-
rauhansopimuksen 13 art:ssa tulkittava rajoittavasti
niin, että siihen kuuluu ainoastaan sotarikolliset entisessä, yleisesti käytetyssä merkityksessä, mutta eivät n.s. sotasyylliset.

Kysymystä on tässä lausunnossa käsitelty puhtaasti oikeudelliselta kannalta. Siihen, johtaako kysymyksen tarkastelu poliittiselta kannalta toiseen tulokseen, ei ole ai-
hetta tässä kajota.

Helsingissä 30 päivänä elokuuta 1945

Kaarlo Kaira.